

Nytårskoncert 2021

Christoph Willibald Gluck (1714-1787): Iphigenia in Aulis

Christoph Willibald Gluck debuterede som operakomponist i Italien, hvorefter han rejste rundt i Europa som dirigent i en operatrup. I 1780 slog han sig ned i Wien, hvor han levede til sin død. Han skrev over 100 operaer, heriblandt *Iphigenia in Aulis* (1774) over Euripides' tragedie af samme navn. Den handler om atreidernes slægtsforbandelse:

Iphigenia var en mytologisk, græsk prinsesse, datter af Agamemnon og Klytaimnestra. På vej til Troja dræbte Agamemnon en hellig hjort og forbrød sig derved mod Artemis, gudinde for den vilde natur, for jagt og for beskyttelse af dyrene. Kun et et soningsdrab på Agamemnons ældste barn kunne formilde Artemis og dermed give grækerne vind til den videre sejlads. Derfor lovede Agamemnon at ofre sin ældste datter, Iphigenia, men Artemis førte Iphigenia bort til taurernes land (på Krim) for at gøre hende til sin præstinde.

Georges Bizet (1838 - 1875): "Toreador" fra operaen Carmen

Bizet viste tidligt talent for musik og vandt som 19-årig Prix de Rome, en pris, som fik stor betydning for hans karriere som komponist. I 1875 fik Bizet en bestilling fra Opéra Comique, der ønskede "en lille let, glad ting efter vores publikums smag og frem for alt med en lykkelig slutning". Librettisten Ludovic Halévy's og han påbegyndte samarbejdet om mesterværket, Carmen. Bizet deltog i alle prøverne, som var udmattende: Han stødte sammen med sangerne, der ikke var vant til at bevæge sig på scenen med den naturlighed som Bizet forventede af dem, med musikerne som fandt denne opera for vanskelig, og med direktøren som var forbitret over stykkets efter hans mening uanstændige tema.

Handlingen foregår i Sevilla. Det er grundlæggende et jalousidrama mellem pigen Carmen, korporalen Don José og toreadoren Don Escamillo. Carmen er en kvinde uden religion eller respekt for den etablerede orden; hun går fra elsker til elsker og følger ingen regler udover dem, hendes frihed og fornøjelse dikterer hende. Don José derimod opgiver hele sin karriere og følger Carmen for så blot at blive vraget til fordel for toreadoren Escamillo. En toreador er en tyrefægter til hest. Det var typisk adelen og dens rytteri, der holdt sig i form udenfor krigstid ved at nedlægge tyre fra hesteryg. *Toreador* er i operaen folkets hyldelse til Don Escamillo ved hans sejrstog efter en vellykket tyrefægtning. Carmens åbenlyse beundring for Escamillo er en så stor forsmædelse for den vragede Don José, at han dræber hende. I dag er Carmen formodentlig den mest spillede opera i verden.

Emmerich Kálmán (1882-1953): Komm Zigan (Fra operetten Gräfin Mariza)

Gräfin Mariza er en operette i tre akter af Emmerich Kálmán, en ungarsk komponist, der sammen med Franz Lehár er et stort navn blandt komponister af wieneroperetter. Kálmáns kendteste værker er *Tatárjárás*, *Die Czardasfürstin*, *Grevinde Maritza*, *Cirkusprinsessen* og *Arizona-Lady*.

Handlingen i operetten *Gräfin Mariza* (1924) er enkel og farvestrålende. Grevinde Mariza ejer et gods, som hun har betroet den forarmede Grev Tassilo at forvalte. Grevinden dukker op, smuk og livsglad, og bekendtgør en opfundet forlovelse med baron Zsupán, fordi hun vil være i fred for alle sine tilbedere; hun kender faktisk ikke baronen. Han derimod tager forlovelsen meget alvorligt og bejler til hende.

Grev Tassilo er ked af sin position som forvalter og besynger sin fortid i sangen "Komm Zigán" (Kom sigøjnere!). Grevinde Mariza hører ham og røres, men da Tassilo ikke vil synge for gæsterne, afskediger hun ham. Senere synger han sin sang - kun for hende, og så er hun besejret. Hun vil nu ikke mere vide af Baron Zsúpan. Selvfølgelig ender operetten med, at de to elskende får hinanden.

John Williams (1932-) Tema fra Schindlers List

John Towner Williams er en amerikansk komponist, dirigent, pianist og trombonist. Han har komponeret nogle af de mest populære filmpartiturer i filmhistorien i en karriere, der strækker sig over seks årtier. Williams har komponeret til mange kritikerroste og populære film, herunder *Star Wars-sagaen*, *Superman*, *Indiana Jones*, *Schindler's List* og *de tre første Harry Potter film*.

Filmen *Schindler's List* er en amerikansk, episk-historisk dramafilm fra 1993, instrueret og produceret af Steven Spielberg og skrevet af Steven Zaillian. Filmen følger Oskar Schindler, der sammen med sin kone Emilie Schindler reddede mere end tusind overvejende polsk-jødiske flygtninge fra Holocaust ved at ansætte dem i sine fabrikker under Anden Verdenskrig.

Jacques Offenbach (1819-1880) Can Can

Offenbach var fransk komponist af tysk-jødisk oprindelse, skaber af operetten og en af 1800-tallets største komponister på dette felt. Fra sin fødeby, Köln, kom Jacques Offenbach 1833 til Paris, hvor han optrådte som cellovirtuos og dirigent for forskellige operaorkestre. 1855 åbnede han sit eget teater, Bouffes-Parisiens, og fik 1858 sit gennembrud med *Orfeus i underverdenen*, mønstret på den store operette.

Fra Jacques Offenbachs sidste år stammer hans hovedværk, den mere seriøse opera *Hoffmanns eventyr*, uropført året efter Offenbachs død; den er baseret på tre fortællinger af den tyske romantiker E.T.A. Hoffmann og er med sin spændende handling og dramatiske musik en operaklassiker.

I operetten *Orpheus i Underverdenen* spilles og danses *Can Can*. Cancan er en parisisk varietédans, som var populær fra 1830'erne til 1900. Den fremføres i 2/4-takt af kvinder klædt i lange kjoler og skørter, der løftes med høje benspjæt, hvilket symboliserer en afsparkning af herrerens hatte. Da underbenklæder ikke hørte til damernes påklædning, blev Can Can ret populær på de parisiske klubber pga. dens uanstændighed. Dansen spiller ligeledes en vigtig rolle i filmen *Moulin Rouge*.

Johann Strauss II (1825-1899) Im Krapfenwald & Kaiserwalzer

Den østrigske komponist, Johann Strauss den Yngre var søn af Johann Strauss den Ældre.

Im Krapfenwald er en polka, skrevet i 1869 med titlen *Im pawlowsk Walde*. Strauss følte sig senere bevæget til at genoptrykke stykket, så det passede til hans publikum i hjembyen Wien. Den nye titel *Im Krapfenwaldl* kan henvise til det populære Krapfenwald-område i Wienerwald, beliggende i den naturskønne landsby Grinzing, men titlen kan også henvise til Franz Josef Krapf, der ejede den lokale kro.

Kaiserwalzer, som er skrevet i 1889, er en af Strauss' mest spillede valse. Valsen har en stemningskabende introduktion i langsomt marchtempo, efterfulgt af fire valse, og til sidst en coda, der afrunder det hele ved at gentage det tidligere stof.

Alan Menken (1949 -) The little Mermaid

Alan Irwin Menken er en nulevende amerikansk komponist, som skriver musical- og filmmusik. Han er bedst kendt for sine kompositioner til Walt Disney, bl.a. til *The Little Mermaid*, *Beauty and the Beast*, *Aladdin*, *Pocahontas* og *The Hunchback of Notre Dame*. *The little Mermaid* er en musical, der bygger på H.C. Andersens eventyr om havfruen, der længe efter at blive en del af den jordiske verden og derfor opgiver sin smukke stemme for at finde kærligheden på land. Musicalen havde premiere på Broadway 2008 og har efterfølgende været opsat i USA, Rusland, Holland og Japan.

Gerardo Hernán Matos Rodriguez (1897-1948) Tango por una cabeza (violinsolo)

Rodriguez var en uruguayansk musiker, komponist og journalist, som blev født i Montevideo, søn af ejeren af *Moulin Rouge*, en populær lokal kabaret. Han begyndte at komponere som ung studerende i 1917, og hans første kendte værk var *La Cumparsita*, som blev en af de mest kendte tangokompositioner.

Rodriguez rejste bredt gennem Europa og opholdt sig i Paris en tid for at arbejde som uruguayansk konsul i Tyskland. Rodriguez døde i Montevideo efter en lang tids sygdom i 1948.

Tangoen *Por una Cabeza* er benyttet i den fremragende filminstruktør Dino Risi's film *Profumo di donna* fra 1974: Hovedpersonen Fausto er en smuk mand i sin bedste alder, og han er meget stor fan af kvinder. Han har mistet synet, men på trods af sin blindhed er han i stand til at gætte tilstedeværelsen af en kvinde takket være hendes parfume. I en meget sensuel scene i filmen danser Fausto til tonerne fra *Tango por una Cabeza*.

https://www.youtube.com/watch?v=iuU_XE3uIzI

Leroy Anderson (1908-1975) Belle of the ball - Serenata - Bugler's holiday

Leroy Anderson var en amerikansk komponist, der primært komponerede let orkestermusik. Hans musik var mest populær i 1950'erne, og mange af kompositionerne blev oprindeligt skrevet til Boston Pops Orchestra. En af Andersons kendteste kompositioner er *Sleigh Ride*. De tre stykker: valsen *Belle of the ball*, serenaden *Serenata* og trompet trio'en *Bugler's holiday* udgør tilsammen et fint udsnit af Leroy Andersons stykker.

Carl Emil Paul Lincke (1866-1946): Berliner Luft

Den tyske komponist Carl Emil Paul Lincke skrev operetten *Frau Luna* (1899), hvorfra marschen *Berliner luft* er blevet Berlins hymne. *Frau Luna* blev så stort et hit, at den kørte 600 gange på Apollo Teater, før den kom af plakaten igen. Apollo teater lå i Kreuzberg på Friedrichstrasse 218, så hvis man i Berlin er så heldig at overvære en genopførelse, bliver det ikke mere klassisk berlinsk end det. Teksten er skrevet på dialekten berlinerisch, så der er lidt udfordring i at forstå den.

I Oranienstrasse 64 i Kreuzberg hænger der en lille mindeplade om Paul Lincke på det sted, hvor hans hus stod, før det blev ødelagt af bomberne under krigen. Paul Lincke blev æresborger i Berlin, og den vej, der løber langs Landwehrkanalen i bydelen Kreuzberg, er opkaldt efter ham. Langs *Paul Lincke Ufer* er der hyggeligt om foråret og sommeren med flere udendørs Biergärten og restauranter.